

En aquesta entrevista, Antoni Tàpies no solament ens parla de la també ens comenta els aspectes més quotidians de la seua vida: des

"L'art és com grapegen molt es

La cultura catalana compta amb referents universals, un d'ells és sens dubte l'artista plàstic Antoni Tàpies. La dimensió de Tàpies és tan impressionant com important ha estat des de sempre la seua lluita en defensa de l'art modern. El fet de ser un dels pintors actuals més cotitzats del món ens descobreix un tret identificador de la transcendència del seu treball, així com la seua promoció arreu del planeta. La nostra intenció en aquesta conversa anava més enllà de l'entrevista habitual, ja que celebrem el setanta-cinc aniversari del nostre artista. L'univers personal i el món menys divulgat de l'"amo dels signes" (tal i com el va qualificar Cirici Pellicer) són alguns dels paratges en els quals hem indagat en aquesta ocasió. L'univers dels seus pensaments, el seu món quotidià, el seu dia a dia, tant en els seus records com en els seus dissenys. Hem parlat amb Tàpies al seu estudi, al barri barceloní de Sant Gervasi. Ens va rebre amable i grat. L'espai dissenyat per Coderch l'any 1963 depara un escenari adequadíssim per a la conversa íntima, ja que l'arquitectura ha modelat en aquest àmbit un marc propici per a la meditació i la reflexió. Amb bon humor i una potent dosi d'energia, s'allargassà una conversa que ens va permetre aventurar-nos durant unes hores dins del paisatge habitual d'Antoni Tàpies.

—Antoni Tàpies compleix 75 anys el 13 de desembre. Com ha pensat celebrar el seu aniversari?

—A ma casa no se solen celebrar per regla general ni els sants ni els aniversaris. Però aquesta vegada s'han assabentat els dels mitjans de comunicació, i tres galeries que hi ha al mateix carrer de Barcelona em dediquen exposicions simultànies. És una manera de celebrar-ho.

—He llegit que a vostè no li interessa massa parlar de gastronomia.

—Home... No he tingut ocasió de parlar-ne. No sóc cap expert en res d'això, però no em desagrada. S'ha de respectar el que es prepara per a taula.

—Què ha dinat avui?

—Què he menjat avui? He de fer memòria. [S'aga-

fa el front amb els dits.] Hem començat amb un consumé, com un puré. Després carn de porc, acompanyada de talls de bròquil fregit, i després un pastís de nata. I no sé què més.

—Li agrada cuinar?

—No, això ho deixo per als altres. Jo l'únic que sé fer és l'allioli, que és una cosa molt típica catalana. El que passa és que jo el faig pur, com ha de ser, només amb alls i oli.

—I no se li talla?

—Si es fa de pressa sí que es talla, eh!? S'ha de fer molt lentament, i vigilar que no es talli. El secret està

concepció del seu art, de la influència de la filosofia oriental, sinó que dels secrets per a evitar que es talle l'allioli fins a la relació amb els fills.

les flors, si es poden espatllar"

GLÒRIA MATAMALA

a començar amb la sal per evitar-ho. També sé fer tasques de te, de tot tipus. El te m'agrada molt, i me'n faig cada dia.

—Vostè prové de família de llibreters i editors. Ja el seu besavi va obrir una llibreria el 1865.

—Tota la vida he estat envoltat de llibres i he sentit parlar-ne. No solament del contingut, del que està escrit, sinó també de l'aspecte físic del llibre, que també està molt relacionat amb l'art. L'art de la tipografia, l'art de l'enquadernació, els papers... El llibre com a objecte. He arribat a crear com a mínim dues biblioteques, la que vaig donar a la Fundació i la meua pròpia.

—El seu avi Francesc Puig també va ser llibreter, a més de regidor a l'Ajuntament de Barcelona.

—Un home amb una personalitat d'aquelles típiques de Barcelona. Molt bon català, en la seua època d'un partit que es podria dir de centre-dreta, de la Lliga Regionalista fundada per Cambó, de la qual també va ser un dels caps. Això el va portar al terreny de la política local de Barcelona. Va ser regidor durant trenta anys, i també primer tinent d'alcalde, com el meu besavi, que ho va ser durant l'Exposició Universal de Barcelona del 1888, quan es va fer el parc de la Ciutadella.

—Una família dedicada a la cultura i a la política.

—En certa manera a la política, sí. Tots aquests avis eren per part de la meua mare. El meu pare era advocat, molt amic del Josep Tarradellas, i va estar lligat a algun ambient polític. El bufet d'avocat el tenia amb Lluhí, que va ser ministre de la república, sent català com era!, i també amb un altre advocat que va ser president del Tribunal de Cassació de Catalunya. Potser per això, el meu pare en veure la manera de manejar-se els polítics de prop no va voler intervenir-hi mai. No em va estimular gens cap a la política. Després ja va venir la Guerra Civil i ja no se'n podia fer. Gairebé quaranta anys sense activitats polítiques. Això no vol dir que cadascú no tingués les seves idees, eh!?

—Un mestre seu, el poeta Josep Cruset, li va dir que vostè no sabia parlar.

—Per a un nen, que li diguin que no sap parlar provoca un complex. M'ho vaig treure de sobre parlant d'una altra manera: dibuixant, començant a pintar. Però vaja, me n'he oblidat. Ara hi ha vegades que xerro pels colzes, i de vegades passo mesos sense obrir la boca. Als estius estic completament solitari.

—El seu pare tenia a la biblioteca el *Llibre del te de Kakuzo*. D'aquell text és d'on prové el seu interès per l'art i el pensament oriental.

—El meu pare em va estimular a llegir-lo. Aparentment sembla un llibre especialitzat en la cerimònia del te, però realment es tracta d'un llibre d'estètica o de teoria de l'art. No és una estètica com la que s'ensenya a occident, sinó més aviat com un sistema de vida. Els japonesos van tenir aquesta idea que l'art es pot in-

"Tota la vida he estat envoltat de llibres. No solament del contingut, sinó també de l'aspecte físic del llibre, que també està molt relacionat amb l'art. L'art de la tipografia, l'art de l'enquadernació, els papers..."

Antoni Tàpies va conèixer Joan Fuster. Entre ells dos hi va haver algunes coincidències: van estudiar dret i tots dos es van interessar per la pintura encara que Fuster es va decantar després per la poesia.

A sota: gravat del llibre 'Lull-Tàpies'. Al pintor sempre li va interessar molt l'escriptor medieval.

corporar a totes les activitats humanes i a tot el que fem en la vida. I això és l'ideal que he conservat sempre. Si no cregués que amb l'art m'aproximo a una certa saviesa, com a art de viure, segurament no tindria interès per a mi. Intento amb el que faig contribuir a fer una realitat millor, a embellir la vida de tots.

—El seu pare no volia que es dedicés a la pintura.

—Ho trobo natural. Ell era advocat. Li hagués fet gràcia que el seu fill gran fos advocat, i va fer oposició. El vaig creure i en acabar el batxillerat vaig fer quatre anys de la carrera de dret a la universitat. Vaig arribar a matricular-me del cinquè curs, però llavors vaig tenir la sort que em van donar una beca de l'Institut Francès de Barcelona. Eren unes beques molt maques per viure a París. Això va ser una excusa per poder tenir passaport en una època que no el donaven a tothom. Vaig poder sortir d'aquest país que vivia tan tancat en aquell moment, semblava tan negre tot...

Jo era un jove inquiet, amb una inquietud provocada no solament per les circumstàncies històriques que vivíem, sinó per la meua qüestió personal. Vaig estar molt malalt, dos anys al llit, i això em va donar molt de temps per pensar. El que passava llavors a Espanya i a Catalunya concretament era una cosa molt dramàtica i dolenta per als catalans. Poder anar fora, poder-me documentar millor, tenint en compte la propaganda que se'ns havia fet durant els primers anys de la dictadura... Quan va començar la guerra jo tenia dotze anys. Se'ns va amagar dient que les democràcies eren dolentes, que els parlaments eren una olla de grills on la gent es matava. Jo en aquell moment no sabia què era una democràcia. Més aviat pensava que podia ser una cosa dolenta. Poder anar-me'n a París em va ser molt útil.

—Existeixen algunes coincidències entre vostè i Joan

ARXIU / RAFA GIL

Fuster. Tots dos estudiaren dret per desig patern. A Fuster li agradava la pintura, i de fet va dibuixar molt, encara que es va decantar per la poesia i l'escriptura. Vostè el va conèixer.

—Sí, el vaig conèixer. **Una de les personalitats més frapants que ha donat València en aquests últims anys. Persona culta i civilitzada, amb qui es podia parlar. Molt irònic i punyent, cosa molt necessària.** Sempre ho he dit, que sobretot en el món de l'art hem de ser a la vegada creadors però també molt crítics. Un art sense bona crítica en un país, malament. Les coses es corrompen i es tornen confusiónaires si no hi ha crítica.

—Fuster deia que no li havia anat malament del tot estudiar dret.

—Fuster deia que no li havia anat malament del tot estudiar dret.

—Jo ho vivia una mica distanciat, pel fet d'haver estat tant de temps malalt. Anava a la universitat una mica a batzegades; un parell de dies i després estava tres dies que no hi anava, saps? He de reconèixer que vam tenir algun professor molt interessant. A dret polític no va venir mai el catedràtic, però venia el seu auxiliar que va ser una persona molt interessant, era Agustín de Semir, que després va intervenir en política els primers mesos de la democràcia. Pel que fa als companys, n'hi havia un que era molt brillant, parlava castellà sempre: Alberto Oliart, que va ser ministre de defensa amb UCD. Allà vaig conèixer gent com Josep Maria Castellet, Manolo Sacristán del PSUC, Carles Barral, Joan Raventós, el president del PSC... Els coneixia perquè ells s'agrupaven de vegades i feien lectures de poesia, jo m'hi afegia perquè m'agradava.

—Quan comencen les lectures de Ramon Llull?

—Va començar a parlar-me'n el meu pare. Teníem la col·lecció dels "Clàssics catalans" on hi havia textos de Llull. No els vaig llegir de seguida, però els fullejava. **La figura de Llull m'ha interessat molt, més tard, com a personalitat. Jo crec que era una barreja d'un savi en qüestions de ciència, de religió, era un místic. Com a literat era un poeta en la nostra llengua, el primer escriptor que anomenem català. I a la vegada era un home d'acció. Va fer una fundació també.**

—Com valora la realitat cultural actual?

—Hem viscut etapes diferents. A la dictadura passàrem un període molt negre, contrari a tot. Moltes vegades una galeria de Madrid em feia alguna exposició buscant quadres d'aquí i d'allà, i jo no hi anava expressament perquè no volia tenir contacte amb els castellans. En arribar la democràcia tot això ha canviat molt. Haver entrat en la democràcia i ser una mica "passerell" també ha portat alguns defectes. De vegades hi ha una mena d'excés de voler donar a veure tot a tothom. En una democràcia tothom pot parlar. En el món de l'art tothom parla, de teatre, de pintura. I està bé que tothom tingui dret a parlar, és perfecte, però això hauria d'anar acompanyat de crítiques molt severes i selectives, i cadascú hauria de saber estar-se al

ARXIU

seu lloc i triar el millor del millor. Els polítics tendeixen a accontentar tothom en to populista. Això em sembla una *novatada* de la democràcia. La democràcia ha de ser rigorosa. La cultura viu una mica aquests dos pols del despotisme per una banda i de l'anarquia per una altra. Com en totes les coses de la vida s'ha de mirar de trobar un equilibri.

—Teresa, la seua dona, apareix en molts dibuixos seus, fins i tot li ha dedicat algunes obres.

—Sí, **Teresa ha estat essencial. Es dona molt als altres. No m'està bé dir-ho a mi. Si ella em sentís no li agradaria gens que ho digués.** És una persona d'una moral molt estricta, però no la rígida, no la moral que ensenyaven a les escoles d'aquí a l'època de la dictadura, sinó una moral molt més oberta, amb uns valors essencials. Un dels valors que té ella és viure pels altres, donar-se als altres, ajudar els altres. La seva missió en aquest cas és ajudar-me a mi, ajudar els fills. I això va acompanyat de la sensibilitat. És molt sensible, tant per a la música com per a la pintura. Ella de seguida veu les coses que sobresurten, és molt selectiva, i també molt interessada per temes de saviesa, especialment d'orient. Ella s'ha arribat a formar una petita biblioteca de temes sobre el budisme zen, hinduisme, religions orientals. M'ha ajudat molt, perquè jo paral·lelament amb ella sempre m'he interessat molt per aquestes qüestions i ens ha anat molt bé poder comentar els temes i discutir-ne

—Teresa també comença amb T, com Tàpies.

—Jo les utilitzo, la A i la T, que a la vegada volen dir Antoni Tàpies, o Antoni i Teresa.

—Com és la relació familiar per a una persona que dedica tant de temps al treball.

—Els meus fills a vegades de broma em diuen que jo vaig per la vida vestit com els bussos, tancat al meu món, i sempre parlant de pintura. Però jo crec que a la llarga s'han adonat que és clar que a aquestes coses t'hi has de dedicar molt a fons per aconseguir alguna cosa. Tanta passió és vocacional.

—És difícil de compaginar? És una qüestió de temps?

—No. **El que passa és que els meus fills han sortit molt sensibles també.** El meu fill gran va fer la carrera de metge i va exercir durant vuit anys. Després ha plegat; s'ha adonat que no podia resistir passar tantes hores en un hospital veient desgràcies. Paral·lelament a la carrera ell escrivia també. És poeta i ha publicat llibres de poesia. Ell firma Tàpies Barba. El meu fill petit va fer la carrera d'història de l'art. Sense adonar-nos-en hem anat ajuntant molt el gust. La meua filla és metgessa, aquesta continua essent metge. És la que ens criticava més. Una vegada quan era molt joveneta, a l'escola li van encarregar que fes una redacció sobre els seus pares. La meua dona casualment li va trobar l'esborrany del que havia escrit, on es queixava perquè parlàvem massa d'art a casa. Perquè normalment parlem de molt poques coses més.

—Vostè és un gran raonador, un gran explicador dels seus arguments artístics. Això també passa a casa quan parla dels seus quadres?

—Jo he escrit alguns llibres de teoria de l'art, però en realitat no enraono gaire de la meua obra. Ho comen-

ARXIU

to perquè de vegades m'ho pregunten. Procuo parlar de temes culturals generals, de l'evolució que ha anat fent l'art contemporani. Hi ha molta gent que encara no ha entrat en l'art modern. Són onades, amb moments més eufòrics. He mirat de contribuir escrivint articles als diaris. Vaig començar a escriure a *La Vanguardia* en castellà, perquè no es podia fer sinó en castellà. Però jo parlava sempre amb l'esperit de la cultura catalana. Parlo més d'altres que de mi mateix. A l'últim llibre que he escrit explico la gran influència que ha tingut la descoberta i el millor coneixement de l'art d'altres civilitzacions. Semblava que la bellesa va néixer a Grècia, va passar per Roma, després se'n va anar al Vaticà, i després de Lluís XIV ja s'ha acabat. Tota la resta eren rucades o coses de gent primitiva que no sabia res. I ara es veu que fins i tot fa vergonya parlar d'arts primitives en tant que les arts que coneixem per primitives han tingut uns artistes refinadíssims. La calligrafia xinesa i japonesa té ara una importància enorme. Va influir moltíssim en els artistes de l'expressionisme abstracte americà, a nivell de signe gestual, sobretot a la banda de San Francisco i Los Angeles que estan pròxims a orient. Jo he tingut influències variades, però alguna de molt important ha estat la de l'extrem orient, no solament com a tècnica de tinta sinó també per l'espiritualitat.

—Vostè ha parlat d'una certa connexió entre tot el que fa per tal d'arribar a un concepte global de bellesa. En un terreny més quotidià: li agrada anar de botigues, comprar-se la roba, les sabates?

—M'ho compra la dona, fins i tot les corbates. Hi ha corbates que me les fa ella mateix. Quan era jove tenia una certa curiositat per anar de botigues i per la roba, però fa molts anys que no.

—Veu la televisió?

—La veig, sí. Veig sempre les notícies, això no falla. Alguns documentals són magnífics ja que et permeten viatjar sense moure't. I després si fan alguna pel·lícula interessant a la nit també la miro. Els tinc bastant mania a les sèries. Jo havia rebut una educació per part de la meua família on això dels fulletons, malgrat que n'hi ha hagut de molt cèlebres, sempre deien que era un gènere de "seguirà el pròxim lunes". A més, els serials eren molt moralistes, i això m'ha influït a mirar-me'ls amb una mica de prevenció. Algunes vegades ho he intentat

Al saló Tàpies de la Generalitat de Catalunya es troba aquesta peça del pintor. Amb aquesta aportació l'autor fa palesa la seua defensa de les institucions democràtiques catalanes.

Els fills

El pintor experimenta amb l'art per tal d'arribar a una realitat més profunda. A sota: de jove, Tàpies va patir una lesió pulmonar de la qual va arribar a pensar-se que no se'n sortiria.

La mort

ARXIU / TÀPIES

amb alguna sèrie d'aquestes que fan a TV3 i no m'agraden.

—*Quan llegeix un diari, quines seccions li interesses més?*

—Home, miro les notícies del que passa pel món, internacional, i de política d'aquí també. I alguns articles d'opinió.

—*Els passatemps i l'horòscop?*

—No llegeixo això. I les pàgines de cultura quasi per obligació. Sóc bastant crític amb tots els mitjans de comunicació. La televisió, que podria ser un medi magnífic per educar la gent, està en mans de gent que no ho fa prou bé, i donen massa carnassa, massa morbositat a coses que tenen un ganxo per al gran públic, però en sentit educatiu, se'n fa poca cosa. Es podria i hauria de fer-se una bona televisió. I la premsa escrita també, és clar. És un desastre la major part.

—*Als dinou anys passa una llarga temporada al llit recuperant-se d'una lesió pulmonar. Va veure en algun moment de molt prop la mort?*

—Sí, és clar. No parlo gaire d'això perquè sempre sembla que et fas l'interessant, però sí que la vaig viure bastant de prop. Hi va haver un moment en què la lesió pulmonar em va produir una mena d'atac de cor, que em va portar a les portes de la mort. **A casa, com que la mare era molt religiosa, junt amb el metge van cridar un capellà que em va donar allò que en diuen l'extremunció. Jo ho presenciava mig endolorit, però tenia la impressió, amb la vista, que deia adéu a la família.**

Almenys m'ho creia, que estava a les portes de la mort. I això segur que influeix.

—*Vostè ha passat també temporades al llit per altres malalties. Fins i tot alguns dels pijames els ha gastat per a pintar.*

—Tinc el vicí d'anar-me'n a l'estudi a primera hora del matí, tal com surto del llit, o sigui, m'aixeco amb pijama, em poso una bata si fa una mica de fresca, i les bates també les tinc totes tacades de pintura. Però especialment el pijama és la peça que t'aco més.

—*Parlant de salut, a vostè li ha perjudicat alguna mala crítica?*

—La salut no. També tinc una miqueta de sentit de l'humor i considero que l'art és el que és, i que tampoc no s'ha de buscar que l'art és com una ciència exacta ni com una doctrina religiosa amb unes normes exactes. L'art té una part de joc, un joc molt important. De fet, gràcies a les teories del joc se sap que jugar pot ser una cosa molt educativa i transcendent. **Com que tinc aquest esperit una mica juganer, les crítiques me les prenc bastant en broma. Segons quin crític és li dedico més interès.** A vegades ni hi penso. He tingut la sort que els crítics importants, els historiadors de l'art importants i els directors de museus importants fa molts anys que em tracten amb

respecte. No en tinc queixa. Els qui em fan riure són més aviat els columnistes d'aquells que fan molta broma.

—*Li perjudica la salut estar treballant en una pintura i no veure els resultats desitjats?*

—Hi pateixo bastant. Fins i tot estic una mica angosxat. **Sempre tinc la sensació que fallo les coses, que no trobo exactament el que voldria. Amb la meua experiència de tants anys, reconec que pot ser bo això, perquè això m'ha anat estimulant per mirar de superar-me i fer-ho millor. Però de vegades és molt desagradable, pateixo molt.** Dono la sensació que sóc segur, que tinc les idees clares, i no, no les tinc gens clares. Me'n recordo sempre d'aquell pintor xinès que deia que es pot fer una gran obra amb un interès molt profund només amb una sola pinzellada. M'ho vaig ficar al cap i cada dia començo fent una sola pinzellada i sempre l'esgarro. I tota la resta són correccions, sempre estic corregint el que he començat.

—*Fa un temps se li detectà una insuficiència de coronàries i el metge li va recomanar calma.*

—Sí. Però va ser una cosa una mica especial. Vaig estar un parell d'anys medicant-me i fent una mica de repòs per la por que em passés alguna cosa al cor, i després va resultar que és una cosa que en diuen "fals positiu". Em feien una prova d'esforç, o em miraven el cor a través d'algunes proves i sortia positiva, o sigui que estava malament jo. El que els donava la sensació que m'anava a provocar un atac de cor era que tenia dolor a les vèrtebres, a l'esquena, reumàtiques. En canvi de moment, m'aguanto.

—*A vegades escriu textos sobre el llenç. Aquests textos naixen en el moment de pintar sobre el quadre, o estan previstos abans de començar?*

—N'hi ha algun que està previst abans de començar. Jo tinc moltes maneres variades de posar-me a treballar, una d'elles consisteix a venir expressament a l'estudi sense saber el que vull fer. Una cosa purament experimental, començo a barrejar material, vaig fent proves, vaig fent experiències, fins que trobo una cosa que em corprèn o que em condueix a una altra cosa, creant associacions d'idees. Les escriptures que incloc poden sortir a vegades d'algun llibre, d'alguna

El treball

La crítica

idea que m'agrada, que me l'apunto. A vegades escric coses que no volen dir res, creo un conflicte en l'espectador, com un llenguatge secret i misteriós. Això també és una de les claus de la meua obra: la presència del misteri. Els espectadors de les obres d'art haurien d'imbuir-se d'aquesta idea, que estan davant d'un misteri, que no vol dir un misteri per arribar a descobrir el més enllà, una vida sobrenatural, sinó que és un misteri per ell mateix, la presència grandiosa, silenciosa, del misteri i del miracle de la vida. I tot això, per què t'ho deia?

—Pels textos als quadres, pel seu significat.

—Fins i tot hi ha vegades que els textos signifiquen alguna cosa, o bé són una frase concreta. A vegades els escric a l'inrevés, com Leonardo quan escrivia.

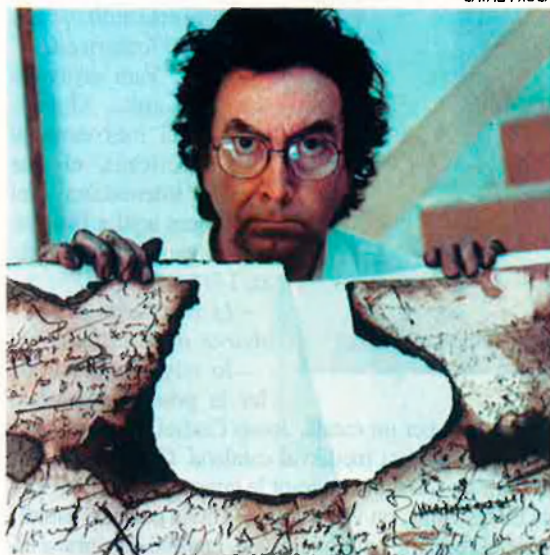
—Amb quin estri redacta els seus textos teòrics, amb llapis, bolígraf, a màquina, amb l'ordinador?

—Escriu amb llapis i goma d'esborrar, perquè corregeixo moltíssim. Abans la goma no la utilitzava gaire, però caram!, uns manuscrits tan bruts i tan plens de correccions que vaig decidir d'esborrar. Després tinc una secretària que m'ho passa amb un ordinador. Jo no m'he posat mai davant de l'ordinador. Com que tinc problemes amb la vista, fa un parell d'anys que m'han retirat el carnet de conduir, no hi veig bé. Veig bé si et miro a tu i faig un recorregut general, però la imatge fixa en un punt, com és l'escriptura o alguna cosa molt petita, perdo molt la visió, i això fa que fins i tot quan em passen a màquina els textos me'ls fan amb una lletra grossa perquè els pugui llegir bé. Però no ho he fet mai, això de teclejar un ordinador, no sé ni com funciona.

—Als inicis de la seua vocació d'artista, als anys 40, va ser decisiva l'aportació del poeta J. V. Foix?

—Sí, això és veritat, conèixer Foix va ser entrar en contacte directe amb el dadaisme i el surrealisme. Aleshores semblava que allò del surrealisme era el més important, en primer lloc perquè sabíem que havien triomfat aneu del món Miró i Dalí, i això potser em va desviar una mica del meu instint natural. Jo vaig començar d'una manera molt instintiva portat per una veritable necessitat quasibé física de fer els meus treballs. En un primer període molt salvatge insinuo ja

ARXIU / TÀPIES

CATALÀ-ROCA

Imatge realitzada pel fotògraf Català-Roca. Antoni Tàpies ben sovint ha utilitzat l'escriptura com un element més dels seus quadres. A sota: Amb Joan Miró, Antoni Tàpies va tenir una gran amistat. En la imatge Teresa, la seva dona, es troba també entre ells.

els grafit de carrer, les matèries rascades, el cartró rascat. I després, quan vaig conèixer més el surrealisme, vaig fer una sèrie de pintures una mica més cultes, amb metàfores més aviat literàries. **El surrealisme va ser molt important des del punt de vista teòric i literari. Va empalmar l'art amb la psicoanàlisi, i em va interessar la branca dels surrealistes més lligats a les arts etnològiques i l'antropologia, ja que tenien un esperit i una visió més general de l'art.** En canvi, de la pintura surrealista de seguida me'n vaig desenganyar perquè era més aviat de tipus literari. La dicció surrealista són les metàfores, les al·legories... Quasi tots els artistes canviaven els temes, més al·legòrics, símbols onírics o de crítica social a vegades també, però ho feien amb una tècnica molt escolar, amb una rutina de la figuració acadèmica; el prototipus d'això és Dalí. En canvi Miró sí que va ser un bon exemple. Miró incideix en el llenguatge plàstic. Això va fer començar a veure les possibilitats que tenia la comunicació del llenguatge per ell mateix.

—Quina pintura i quina literatura el van abocar cap a la seua manera de pintar?

—En desenganyar-me una mica del surrealisme, i veure que era un carreró sense sortida vaig voler retornar als meus orígens, anar a buscar aquell treball de transformació del llenguatge pictòric, plàstic. Ara ja no m'atreveixo ni a dir-ne pintura, perquè al final no sé si és ben bé pintura o una mena de bricolage amb diferents materials. Em vaig adonar que coincidí amb algun artista, naturalment. A França em vaig trobar molt ficat en un grup d'artistes que era precisament a qui ajudava molt un crític que porta un nom paregut al meu: Michel Tapié. A Tapié li va agradar el que jo feia i em va posar en contacte amb aquest grup d'artistes, el que després se'n va dir l'informalisme, la tendència informalista, que coincidí també amb el que estava passant a Amèrica. És clar, les coses no passen perquè sí. Els moviments són conseqüència dels moviments anteriors, com tot el que ha passat sempre a la història de l'art.

El surrealisme

ARXIU / TÀPIES

Dalt: Antoni Tàpies a Nova York, on la seua primera exposició va ser organitzada per un català: Josep Gudiol. A sota: Imatge d'Antoni Tàpies i Pablo Picasso. Tots dos pintors van estar vinculats al PSUC, no obstant això, no parlaven gaire de política, sinó de temes artístics.

organitzada per un català: Josep Gudiol, un gran estudiós de la pintura medieval catalana. Gudiol va haver de fugir de Catalunya durant la guerra i va anar a viure als Estats Units, on va fer amics. Havia publicat estudis sobre el romànic i el gòtic català, i també dels grans artistes castellans, especialment de Goya, del qual ha escrit una obra molt important. Ara ja és mort. Ell coneixia el que jo feia des del principi i em va posar en contacte. Era a més el director de l'arxiu Mas de fotografia de Barcelona on tenien la idea de reunir fotogràficament tot l'art espanyol. **La primera exposició als Estats Units va sortir gràcies a Gudiol, i casualment la va veure Martha Jackson, una senyora que era marxant a Nova York, a qui també li interessà.** Llavors em va convidar a la seva galeria.

—A París va conèixer Picasso.

—Essencialment per mi, el que em va impressionar més va ser conèixer Picasso. A Miró ja l'havia conegut aquí a Barcelona. Miró és un dels artistes amb qui després vaig tenir millor i més amistat. El tenia més a prop, fins i tot quan va fer la Fundació em va demanar que fos dels primers patrons. **Picasso estava una mica més distant, era un fenomen humà tan important que vaig procurar de conèixer-lo.**

—Amb Picasso sí que devien parlar de comunisme, per la seua vinculació al PSUC.

—No creguis. Amb Picasso més aviat havíem parlat de temes artístics, del que feien els altres col·legues. **Vam coincidir a criticar els pintors comunistes. La cultura dels comunistes és a vegades completament contradictòria,** i hi havia gent que s'oposava. A part que jo mai vaig ser militant del PSUC, només simpatitzant. I vaig defensar el PSUC fins que

ARXIU / TÀPIES

es va poder legalitzar amb la democràcia. Perquè al principi no els volien eh? alerta. Van tardar bastant a acceptar la legalització del Partit Comunista.

—La seua experimentació amb els materials és constant. Suppose que per vostè experimentar és una necessitat.

—Vostè està molt pròxim a Robert Motherwell.

—Molt. Vam arribar a ser molt amics. Motherwell és el més europeu dels americans, el que més s'interessava pel que fèiem aquí a Europa. Ell em tenia molt d'apreci, i jo també a ell.

—Li va ajudar a introduir-se als Estats Units?

—Jo vaig tenir la sort de fer la primera exposició

—És la necessitat de trobar efectes perquè modifiquin la consciència de l'espectador per poder veure la realitat d'una manera més profunda. Hi ha moltes tècniques d'aquestes de fer variar la consciència quotidiana. Per arribar a aquesta realitat profunda hi ha religions, hi ha savieses que tenen la seva tècnica: l'hinduisme, el ioga. Practicant el ioga tu pots tenir una certa clarividència. N'hi ha moltes més. El zen, la meditació del zen és això. N'hi ha fins i tot en el cristianisme. Per això a vegades dic que la creació artística té alguna cosa amb el treball del que han fet els místics, de la introspecció, de treure's de sobre tota la càrrega de la visió banal de les coses, i veure la realitat tal com és en el fons. Sempre vivim distrets en una realitat artificial, creada per les necessitats industrials, pel comerç, per moltes necessitats que són fora de la naturalesa. Poder tornar a recuperar la nostra pròpia, l'autèntica naturalesa pot ser un bé pels homes. Trobar aquestes fórmules que et portin la ment a descobrir la verdadera naturalesa, per mi és un lloc essencial de l'art.

—Per arribar a trobar l'essencial de l'art cal introspecció o bé cal sortir al carrer i conèixer les opinions de la gent?

—No són aspectes contradictoris sinó complementaris. La qüestió és que, pel camí que sigui, arribem a obtenir una il·luminació. La il·luminació seria posar-te en contacte amb aquella realitat profunda, que pot venir per molts accidents. A vegades pots sentir a la nit un gos que crida i això, en fi, produeix com una mena de xoc, que et pot donar la il·luminació. Molts diuen que has de tenir una certa perseverança, fer uns exercicis, bé siguin físics o respiratoris. Jo no ho he practicat mai. Hi crec molt en coses d'aquestes a nivell teòric, però per mi mateix no. Potser sense voler tots en practiquem d'aquests exercicis. Per exemple, a mi m'agrada molt caminar per l'estudi d'una manera rítmica. A vegades estic hores caminant al voltant d'una tela en blanc. Aquest mateix ritme, aquesta certa anàlisi de la respiració, sense voler, això provoca una espècie d'il·luminació. Si ho practico ho faig sense adonar-me'n. D'allò que fan de crear les cames, posar-se cara a la paret i això, no ho he fet mai jo.

—Vostè està contra l'academicisme en les arts.

—Sí, perquè trobo que en l'art l'academicisme dóna una realitat falsa. Al renaixement, quan van començar a formalitzar tot això, a sistematitzar a través de les acadèmies, s'aconsellava fer la perspectiva tradicional, el clarobscur, convertir el quadre en una mena de finestra, una falsa finestra, un espai buit on hi ha uns personatges que són moguts pel dit de Déu. Aquesta és una idea falsa de la realitat. Avui sabem que entre tu i jo no hi ha un buit, hi ha uns rajos còsmics, o elèctrics, o el que sigui, que ho uneixen tot.

—Això vol dir que no podria existir una acadèmia Tàpies? No podria fer classes per explicar els seus plantejaments?

—Home, unes classes de tipus orientatiu sí, que és el que faig jo en els meus escrits. Insinuar algunes maneres de fer. La realitat profunda no es pot explicar d'una manera intel·lectual, ho has de dir d'una manera indirecta. Sobretot, als que vulguin ser pintorsaju-

Picasso

Nova York

dar-los-hi a tenir més formació humana, més saviesa.

—*Què pensa vostè del disseny?*

—Que pot estar molt bé, i també pot estar malament, com tot. Si consideres l'afecte que jo tinc pel sistema artístic dels japonesos, que veuen l'art en totes les coses de la vida, el disseny hi pot entrar molt bé.

—*Té a casa algun objecte de disseny, que li agrada i utilitza habitualment?*

—Sí, **tenim aquella famosa butaca de Charles Eames, i la chaise longue de Le Corbusier, que va molt bé per sentir música.**

—*A vostè li agrada el cinema.*

—Tinc una petita filmoteca, de cine mut, de quan el cine era bo, quan es feia amb pocs mitjans i la indústria no estava tan malejada com ara. Es feia d'una manera més pura, més directa. Ho dic mig en broma, eh? Després de Méliès, ja va començar la decadència del cine. No conec molt d'ara. Em vaig fent gran, i amb el problema de la vista... Però de vegades he vist pel·lícules molt maques.

—*Després de Méliès hi ha hagut cap director que li interesse?*

—Home, tu diràs! Tinc una col·lecció de pel·lícules de cine expressionista alemany, de cine nòrdic, de cine rus, tots els clàssics aquells famosos, el *Potemkin*, *Octubre*. **Sobretot Dreyer és la figura culminant. De gran va fer coses importants també, Ordet ("La paraula") és una meravella.** Els americans estan més malejats per la indústria. Hi han autors que poden tenir fragments importants. Però a Hollywood totes les pel·lícules han de tenir una mica de tot per agradar a tothom.

—*Als nens petits els agrada el que vostè pinta?*

—No tinc gaires experiències, només ho he provat amb els meus néts, que tenen les idees claríssimes: "a mi aquell, a mi aquell". Sí que els interessa. Com que ja hi estan acostumats, els sembla natural.

—*La seva casa i estudi a Barcelona la va dissenyar l'arquitecte Coderch ara fa trenta-cinc anys. Vostè hi va participar en el treball de l'arquitecte?*

—Ell ens ho demanava. **Va dir: ara faré com a les novel·les de Simenon: el detectiu comença a preguntar a la gent, a amerar-se bé del que necessitava de nosaltres.** Hi va haver una mena de col·laboració. La casa ha funcionat molt bé. El que passa és que se'ns ha fet petita perquè d'espai mai no en tens prou.

—*És necessari tancar-se i ser un solitari per fer qualsevol obra amb tranquil·litat?*

—A la nostra feina hi ha una part artesanal que vol hores de treball, i com que jo especulo molt amb la comunicació que donen els materials... Treballo molt amb aquest material que és pols de marbre barrejat amb una resina sintètica, que me l'he buscada instintivament i que s'asseca molt de pressa. Això m'obliga a treballar molt de pressa. Per començar un quadre he de saber que com a mínim una setmana davant meu no vindrà ningú a molestar-me, perquè si no el material se'm faria malbé. Això m'obliga a estar sol.

—*Sembla que hi ha molts falsificadors de Tàpies.*

—De vegades no ens n'adonem, i d'altres vegades

ARXIU

em fa gràcia, però penso en el pobre que l'han enredat. I també pot ser una mica de desprestigi per a l'artista, per què ho fan malament, eh? La gent diu: Oh, què ben imitat! Però en realitat està malament.

—*Quan vostè pensa un quadre, ja el té plantejat, o es deixa portar pels materials?*

—En realitat el que faig és crear-me com una atmosfera al voltant meu, que no la puc donar en qualsevol quadre. Això em passa molt en els dibuixos, que són papers més petits i puc fer més de pressa. Faig tres dibuixos avui, i veig que en faig tres i no surt el clima que hi vull donar, i n'afegeixo un quart, i un cinquè... Més que fer les obres d'una en una, diria que vaig creant uns conjunts, vaig omplint l'estudi, quan l'estudi n'està ple, llavors més o menys té el sentit que jo volia donar-li.

—*En aqueix sentit, vostè pensa com un gravador, amb la sèrie com a conjunt.*

—Sí, potser sí. No ho havia pensat mai. N'he fet tants, de gravats, que em trobo bé en aquest clima general que pot crear el gravat.

—*Se'n fa un ús adequat de l'art en la nostra societat consumista?*

—L'art és com les flors, que si es grapegen molt es poden espatllar. Aleshores, l'única solució perquè l'art sigui apreciat per més gent és allò que han comprès els orientals, inculcar a la gent des que naixen fins que es moren, educar-los en la sensibilitat. Fent-los entendre que poden elevar el nivell de tot i fer una obra d'art de tot. Des del quadre fins a arreglar un ram de flors, fins a saber escombrar. L'art està en tot.

—*Quines condicions s'han de reunir per exposar a la Fundació Tàpies? Com es fa la selecció?*

—Vaig crear una fundació, i té els seus estatuts. Les activitats que s'hi fan les he delegades en una persona que es cuidi de les exposicions, perquè no hi entenc prou, jo, per orientar en exposicions. Vam tenir un director del teu país, el Manolo Borja, que ha deixat l'empresa i ara fa de director en el MACBA. Ara tenim una noia molt jove que també ha viscut a València que es diu Núria Enguita.

Pleguem? Oi que tens molt ja? No hi cabrà tot!

Des del fons intervé Teresa, recordant-nos que fa hores que xerrem.

Ricard Huerta

'Chaise longue' de Le Corbusier. Una de les cadires de disseny que el pintor té a casa seva.

Dreyer

Coderch